

Täysistunto

Tiistai 21.11.2023 klo 13.59—21.08

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 30/2023 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 4/2023 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 4/2023 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Keskustelua, edustaja Eerola, olkaapa hyvä.

Keskustelu

20.56 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessä numero 30 ja valiokunnan mietinnössä 4/2023 on kyse uuden valtakunnallisen Oikeuspalveluviraston perustamisesta. Tämän Oikeuspalveluviraston tarkoitus on koota nykyisten valtion oikeusapu- ja edunvalvontaelinten tehtävät sekä sitten oikeusministeriössä hoidetut tällaiset keskushallintoviranomaisen tehtävät saman organisaation alle. Uudistuksen mukaan nykyiset valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, joita on kuusi kappaletta, lopettavat, ja ajatuksena on, että tämä laki tulisi voimaan vuoden 2025 alusta alkaen.

Lakivaliokunta pitää mietinnössään sekä tätä esitystä että sen tavoitteita oikein tärkeinä ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina. Pidemmässä juoksussa, niin kuin nykyään suomen kielessäkin on tapana sanoa, tärkeimpänä maalina on tuottaa oikeusavun, edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan asiakkaille maanlaajuisesti yhtenäisempää ja laadultaan parempaa sekä edelleen helpommin saavutettavaa palvelua. Tämä palveluitten yhtenäinen kehittäminen helpottuu esityksen mukaan olennaisesti, kun toiminnan edellyttämät tuki- ja hallintopalvelut tuotetaan keskitetysti. Uusi virasto hoitaa sekä taloushallinnon, toiminnallisen ohjauksen että myöskin henkilöstöhallinnon, jotka nyt ovat siis hajautettuna niille äsken mainituille kuudelle eri piirille sekä myöskin oikeusministeriössä monille eri yksiköille.

Tämän uudistuksen tavoitteena on edelleen selkeyttää oikeusministeriön roolia. Ainoastaan tällainen virastoa koskeva säädösvalmistelu ja strateginen suunnittelu jäävät sinne ministeriöön. Muutoksen jälkeen ministeriö voi sitten keskittyä oikeusavun, edunvalvonnan ja vielä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden strategiseen suunnitteluun, lainvalmisteluun sekä myöskin tällaiseen kansainväliset rajat ylittävään yhteistyöhön.

Tämä esitys liittyy valtion ensi vuoden talousarvioon ja on tarkoitettu sitten sen yhteydessä käsiteltäväksi.

Edelleen, arvoisa puhemies, valiokunnan mielestä viraston monipaikkaisuutta pidetään perusteltuna. Uuden keskushallinnon henkilökuntaa ei ole tarkoitus sijoittaa ja keskittää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2023 vp

vain yhteen toimipaikkaan. Nämä tehtävät tullaan hoitamaan eri toimipaikoissa, jotka sijaitsevat eri puolilla armasta Suomenmaata.

Valiokunnalle annetun selvityksen mukaan oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä puuttuu nykyisin useita kriittisiä tehtävänkuvia. Tästäkin syystä niihin liittyvä parempi resursointi on tärkeää, jopa riippumatta siitä, perustettaisiinko tätä keskusvirastoa vai ei. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää perusteltuna, että lisäresursointi toteutetaan ehdotetulla tavalla tätä virastoa perustettaessa. — Kiitokset.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Siponen.

21.01 Markku Siponen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Lakivaliokunnan mietintö uuden Oikeuspalveluviraston perustamiseksi on yksimielinen. Valiokunnan puheenjohtaja Eerola esittelikin jo sen, ja haluankin aluksi kiittää häntä hyvän ja rakentavan ilmapiirin luomisesta lakivaliokunnan työskentelyssä. [Juho Eerola: Kiitos!] Tästäkin mietinnöstä saimme yksimielisen, kun myös oppositioryhmien jäseniä kuunneltiin. Haluan kuitenkin nostaa esiin ja korostaa muutamaa periaatteellista asiaa vastaisen varalle.

Ensinnäkin oikeusministeriön hallinnonalan vallitsevassa tiukassa määrärahatilanteessa tulisi välttää valtion keskushallinnon kasvattamista tavalla, joka aiheuttaa pysyviä menolisäyksiä ja josta ei koidu suoria hyötyjä oikeudenhoidon palveluja tarvitseville kansalaisille, siis tavallisille ihmisille, jotka eivät monestakaan syystä saa oikeudellisia asioitaan hoidetuiksi.

Hallituksen esityksen mukaan nykyiset kuusi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä lakkaisivat ja niiden tehtävät siirtyisivät perustettavalle Oikeuspalveluvirastolle. Lisäksi oikeusministeriössä hoidetut oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä koskevat keskushallinnon viranomaisen tehtävät siirtyisivät uuden viraston tehtäväksi.

Esityksen tavoitteena on selkiyttää oikeusministeriön tehtäviä ja järjestää hallinnolliset palvelut siten, että ne tukevat aiempaa paremmin oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan toimintaa. Muutokset kohdistuvat tuki- ja hallintopalvelutehtäviin. Vuodesta 2025 eteenpäin viraston toimintamenot olisivat noin kaksi miljoonaa euroa. Muutosvaihe aiheuttaa erikseen lisäkustannuksia. Toisin sanoen keskushallintoa kasvatetaan parantamalla tuki- ja hallintopalveluja tavalla, jotka lisäävät pysyvästi hallinnollisia menoja vaikuttamatta suoraan kansalaisten tarvitsemiin palveluihin, kun mielestäni tuki- ja hallintopalveluja pitäisi kehittää tavalla, jolla hallinnolliset kustannukset pienentyisivät — tähän on keskushallinnon toimesta vaadittu jo pitkään esimerkiksi kunnilta. Olisiko jo paikallaan kääntää katse myös omiin tekemisiin?

Mielestäni, arvoisa puhemies, hallinnon kasvattamisen sijaan tulisi panostaa kansalaisten tarvitsemiin palveluihin. Lisäraha, jota nyt kohdistetaan uudelle virastolle, olisi ollut ehkä järkevämpää käyttää esimerkiksi pieni- ja keskituloisten tarvitseman oikeusavun saatavuuden parantamiseen. Uudelle, perustettavalle Oikeuspalveluvirastolle osoitetut kaksi miljoonaa euroa olisi ollut mahdollista käyttää oikeusavun parantamiseen esimerkiksi korottamalla oikeudenkäyntiavustajien palkkioita, joita ei ole päivitetty kymmeneen vuoteen, tai vapauttamalla asianajotoiminta arvonlisäverovelvollisuudesta, sikäli kuin kyse on yksityisen henkilön asian ajamisesta tuomioistuimessa, tai harkita oikeusavun saamisen perusteena olevien tulorajojen korottamista. Vastaisen varalle yhdenkään hallituksen ei pitäisi kasvattaa valtion keskushallintoa tavalla, joka lisää pysyvästi valtion menoja, vaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2023 vp

keskittää vastaavat voimavarat kansalaisten tarvitsemien oikeudenhoidon palvelujen parantamiseen.

Arvoisa puhemies! Toisena erityiskysymyksenä otan esiin uusien virastojen sijoittamisen. Niin kuin Oikeuspalveluviraston perustamista koskevassa hallituksen esityksessä luvataan ja valiokunnan mietinnössä erikseen omana kappaleenaan korostetaan, hallinto- ja tukipalveluhenkilöstö toimisi edelleen monipaikkaisesti eri puolilla maata. Pidän tätä erinomaisena linjauksena, ja tämän toteutumista on tärkeää seurata.

Kun aikoinaan pyrittiin virastojen hajasijoittamiseen ympäri Suomea, niin voimakkaaksi trendiksi on tullut uusien virastojen sekä muidenkin toimintojen keskittäminen pääkaupunkiseudulle. Esimerkkinä en malta olla mainitsematta Kriisinhallintakeskusta, joka mielestäni siirrettiin Kuopiosta pois Santahaminaan viekkaudella ja jopa vääryydellä lupamalla vastineeksi vahvistaa Kuopion Pelastusopistoa valtakunnallisena pelastuskouluttajana. Mutta lupaus on valitettavasti murenemassa edellisen ja nykyisen hallituksen toimesta, kun Helsingin Pelastuskoulua halutaan vahvistaa. Mutta ei siitä nyt tässä yhteydessä enempää. Joka tapauksessa pidän keskittämismuutosta outona, koska korkeakouluja, muuta koulutusta ja osaamista sekä elinvoimaa on koko Suomessa. Meillä maakunnissa valtion työpaikkojen merkitys on jopa pääkaupunkiseutua tärkeämpää. Valtion työpaikkojen, kuten virastojen, sijoittamisilla valtiovalta tulee osoittaneeksi, kuinka se joko arvostaa tai ei arvosta maakuntien Suomea. Haluan myös muistuttaa, että laki valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista velvoittaa vähintään pohtimaan valtionhallinnon yksiköiden sijoittamista myös maakuntiin.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi: haluan tulevaisuuden varalle alleviivata, että alueellisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja valtion alueellisen läsnäolon vahvistamiseksi virastoja ja niiden tehtäviä tulee hajasijoittaa eri puolille Suomea.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 30/2023 vp sisältyvien 1.—4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.